

BELZA MARCIN z Krakowa

(ur. VII 1477 r., zm. 16 V 1542 r.)

Trzykrotny rektor Uniwersytetu Krakowskiego, trzykrotny dziekan Wydziału Prawa, doktor prawa kanonicznego, Marcin Belza, urodził się w lipcu 1477 r. w rodzinie mieszczańskiej. Jego ojciec Marcin piastował urząd rajcy krakowskiego, a także w 1478 r. burmistrza, pieczętując się herbem Nabram.

Marcin Belza wpisał się na studia na Uniwersytecie Krakowskim w semestrze letnim 1489 r., opłacając połowę wpisowego. Źródła nie podają żadnych informacji na temat jego studiów zagranicznych, można zatem uznać, że studiował wyłącznie w Krakowie. Około 1494 r. uzyskał bakalaureat sztuk wyzwolonych, z kolei w grudniu 1499 r. został magistrem *artium*. Podjął wykłady w zakresie sztuk wyzwolonych, od 17 lutego 1507 r. należał do *Collegium Minus* (do 1510 r.). Równolegle pełnił funkcję seniora Bursy Jeruzalem (1506). Zapewne przed 1507 r. podjął studia prawnicze. Pod koniec 1507 r. uzyskał licencjat, a rok później nastąpiła obrona doktoratu Belzy w zakresie prawa kanonicznego. W 1510 r. objął seniorat Bursy Prawników (1 września 1517 r. udzielono mu absolutorium z pełnionej od siedmiu lat funkcji), uposażony altarią św. Jana Apostoła *ante portam Latinam* w katedrze krakowskiej. Przed 1526 r. uzyskał tytuł profesora zwyczajnego (*lector ordinarius*), wykładającego I i II księgę *Dekretów*.

Począwszy od 1527 r. do 29 stycznia 1542 r., jako proboszcz w Luborzycy, tytułowany był profesorem *novorum iurium*. Brak informacji na temat jakichkolwiek drukowanych prac Belzy.

Objęcie rektoratu szkoły przy kościele NMP należało do częstych elementów kariery uczonych krakowskiej wszechnicy, Belza został jej rektorem w 1501 r. i zrezygnował z tej funkcji zapewne przed wejściem do Kolegium Mniejszego.

Herb Nabram, Z. Leszczyć, *Herby szlachty polskiej*, Lwów 1908

Funkcję dziekana Wydziału Prawa piastował w 1517, 1523 i 1538 r. Dnia 4 grudnia 1532 r. został powołany na stanowisko prokuratora dóbr uniwersytetu, jednak zrezygnował z tej funkcji przed 23 kwietnia 1534 r., kiedy to odbyły się wybory jego następcy. Wybrano go na rektora 24 kwietnia 1536 r., ponownie tę funkcję sprawował w semestrze letnim i zimowym 1537 r. Z czasów jego rektoratu pochodzi kilka statutów, w tym o obowiązku wykładowców do wygłaszania odczytu inauguracyjnego, a także statut wprowadzający zasadę, że udział studentów i bakałarzy w wykładach liczył się dopiero po intytulacji (albo wpisie do *Metryki*). Prawdopodobnie Bełza przyczynił się do rozwoju biblioteki Kolegium Większego. Był świadkiem na dokumencie fundującym uposażenie dla bibliotekarza, wybieranego przez kolegium jurystów.

Marcin Bełza musiał być człowiekiem porywczym, skoro źródła wzmiankują o jego konfliktach z prawem (1514 – znieważenie Marcina z Olkusza, 1526 – obraza doktora Mikołaja z Koprzywnicy, kanonika krakowskiego i doktora Stanisława Srolli z Kazimierza). W 1538 r. wdał się w ostry spór o obrazę z Marcinem Krokierem. Nie był to pierwszy konflikt z Krokierem, którego Bełza był zresztą nauczycielem i promotorem doktoratu. W 1535 r. ostro wystąpił przed sądem rektorskim przeciw niemu, ponieważ po graduacji na doktora dekretów nie zrezygnował z rektoratu szkoły Panny Maryi.

Jego kariera ściśle wiązała się z uniwersytetem, choć przez kilka lat zaangażowany był także w pracę w konsystorzu krakowskim (w latach 1514–1526 i 1533–1535 jako audytor oficjała Tomasza Rożnowskiego, w 1529 r. jako surogat oficjała Jakuba Arciszewskiego i w latach 1541–1542, 1545 jako audytor wikariusza generalnego Benedykta Izdbieńskiego).

Posada profesora uniwersyteckiego umożliwiła Bełzie kumulowanie beneficjów kościelnych i gromadzenie majątku. Już w 1513 r. kupił ogród za bramą Grodzką oraz dwa domy w obrębie murów od złotnika krakowskiego Jerzego Brennera, swojego szwagra. W 1504 r. był plebanem w Skrzydlnej, a w latach 1510–1521 altarystą ołtarza św. Jana Apostoła w katedrze krakowskiej. W kościele Mariackim posiadał altarie: Poczęcia NMP (1513), Dziesięciu Tysięcy Męczenników (1515), św. św. Szymona i Judy (1528) i Bożego Ciała (1540), a w katedrze wawelskiej św. Marii Magdaleny (1526). Dzierżył także prebendy w kościele parafialnym w Pełczyskach (od 1517 r.) i Pałecznicy (od 1521 r.), a od 1527 r. probostwo w Luborzycy (do 29 stycznia 1542 r.). Był także proboszczem w Skrzydlnej (do 1542 r.). W jego imieniu spory o należne dziesięciny dla kościoła w Luborzycy od Stanisława Marszowskiego prowadzili wikarzy Wojciech i Mikołaj. W 1528 r. został prebendarzem Świętej Trójcy w katedrze krakowskiej, a w 1538 r. został (bezsukcesyjnie) prezentowany na Marcyporębę. Dnia 29 stycznia 1542 r., tuż przed śmiercią, objął stanowisko kanonika katedralnego krakowskiego, zarezerwowane dla doktora prawa uniwersytetu. Użytkiwane dochody przeznaczał na cele dobroczynne, m.in. fundując w 1525 r. łaźnię dla klasztoru Świętego Ducha w Krakowie, a w 1531 r. ustanawiając w tamtejszym kościele klasztornym beneficjum mszalne.

Zmarł w Krakowie 16 maja 1542 r. Jak można sądzić, tablicę epitafijną w katedrze krakowskiej ufundowali egzekutorzy testamentu.

BJ rkps 248 k. 3v; BJ rkps 5359 II t. 1 k. 119; AR 1 nr 2335, 2884, 2887, 2890–2895, 2902, 3312; AR 2 nr 70, 105; CDUC 3 nr 262; CDUC 4 nr 348; Concl. Univ. nr 202, 234, 240, 252; MUK 1400–1508 I [89e/027] s. 476; LD wg indeksu s. 381; NKP [99/3M] s. 262; Starowski Monumenta s. 20; Wypisy Wawel 1516–1525 nr 3 przyp. 1, nr 96, 158; Wypisy Wawel 1536–1538 s. 45 przyp. 1; Barycz Historia s. 433, 684; H. Barycz, *Bełza Marcin*, PSB, t. 1, Kraków 1935, s. 411–412; Knapik Akta s. 217, 220, 226; Michalewiczowie 5/1 nr 27 s. 47, 5/2 nr 97 s. 63; Historia BJ s. 215–216; Pietrzyk Poczet s. 135; Söndel Słownik UJ s. 119.

Maciej Mikuła